

ไวรัสสายพันธุ์ใหม่ (SARS-CoV-2) กับความเป็นจริง วิถีแห่งอำนาจ และชีวิตการเมือง

สุมาลี มหณรงค์ชัย *

คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่รับบทความ 23 พฤษภาคม พ.ศ.2563

วันที่แก้ไขบทความ 24 มิถุนายน พ.ศ.2563

วันที่ตอบรับบทความ 28 มิถุนายน พ.ศ.2563

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้สำรวจความเป็นจริง (หรือการมีอยู่) ของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (SARS-CoV-2) รวมทั้งการเกิดขึ้นของโรคโควิด-19 ผลการศึกษาพบว่ามีความเป็นจริงสำคัญสองรูปแบบที่ใช้อธิบายการมีอยู่ของไวรัสตัวนี้ นั่นคือไวรัสที่มีอยู่จริงในฐานะเป็นข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ และมีอยู่จริงในฐานะเป็นอัตลักษณ์ของบางสิ่งที่สะท้อนออกมาจากการที่มนุษย์มีชุดประสบการณ์เชิงคุณค่าบางอย่างร่วมกัน โดยผ่านวิธีการมองแบบปรากฏการณ์วิทยาเราสามารถอธิบายการมีอยู่ของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่รวมทั้งโรคโควิด-19 ทั้งสองรูปแบบได้ในแง่สาเหตุ อาการ และผลกระทบที่มันก่อไว้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม ผลกระทบที่ไวรัสในมุมมองของปรากฏการณ์วิทยากระทำต่อวิถีแห่งอำนาจในยามโรคระบาดนั้นมีมากจนทำให้ความเชื่อทางการเมืองหลายแบบปรับเปลี่ยนเป็นชีวิตการเมือง ที่ซึ่งข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์แสวงหาอำนาจและการลงมือทำจากสถาบันด้านการแพทย์และสาธารณสุข และที่ซึ่งประชาชนเต็มใจละทิ้งความหมายแห่งชีวิตของปัจเจกบุคคลเพื่อแลกกับความมั่นคงด้านสุขภาพของหมู่คณะ

คำสำคัญ: ไวรัสสายพันธุ์ใหม่ (2019), ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์, ประสบการณ์เชิงคุณค่า, ชีวิตการเมือง, วิธีการแบบปรากฏการณ์วิทยา

The Novel Corona Virus (SARS-CoV-2) and Reality, the Way of Power and Biopolitics

Sumalee Mahanarongchai *

Faculty of Liberal Arts, Thammasat University

Received 23 May 2020

Received in revised 24 June 2020

Accepted 28 June 2020

Abstract

This research article explores the reality (or the existence) of the novel Corona Virus (SARS-CoV-2) including the rise of COVID-19. It finds that there are two significant forms of its reality; the scientific fact and the constituted identity reflected from a set of collective value-based experience. Through the method of phenomenological reduction, we can explain the existence of this virus in both forms in terms of its causes, symptoms and effects made on an individual and the whole society. The effects which this phenomenological virus has made to the way of power in pandemic crisis are so immense that many political beliefs shift their shapes into biopolitical ones where scientific facts seek power and actions from the institutes of medicine and public health, and where people are willing to lose their personal meaning in exchange of collective health security.

Keywords: The Novel Corona Virus (2019), Scientific Fact, Value-based Experience, Biopolitics, Phenomenological Method

*Corresponding author: sumaleema2@gmail.com

DOI:

บทนำ

จากสถานการณ์โรคระบาดแพร่กระจายเป็นวงกว้างไปทั่วโลกในปี 2020 ทำให้เราทั้งหลายคุ้นชื่อของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือสายพันธุ์ 2019 ที่มีชื่อเรียกว่า SARS-CoV-2 หรือถ้าเรียกในฐานะโรคก็คือโควิด-19 (COVID-19) โดยที่อาจยังไม่รู้จักมันเป็นอย่างดี การแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วจนเป็นสาเหตุให้ประชากรทั่วโลกมากกว่าสามล้านคนติดเชื้อ และมีผู้เสียชีวิตมากกว่าสองแสนคน (ข้อมูลจาก Website Worldometers วันที่ 30 เมษายน 2020) ทำให้ไวรัสตัวนี้ได้รับความสนใจศึกษาอย่างกว้างขวาง และยังคงอยู่ในความตื่นตระหนกและหวาดระแวงของผู้คนจำนวนมาก ภายใต้อผลลัพท์ที่ไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้นำมาสู่มนุษย์ทั้งทางตรงคือความเจ็บป่วยทางร่างกาย ทางอ้อมคือความปั่นป่วนทางจิตใจจากการเสพยาวัตการเสียชีวิตของผู้คนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนผลกระทบอย่างใหญ่หลวงที่เป็นภาวะฉุกเฉินทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง นำไปสู่คำถามพื้นฐานที่สุดในทางปรัชญาว่า อะไรคือความเป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังโรคระบาดครั้งนี้ ความเป็นจริงที่อยู่เบื้องหลังโรคระบาดนี้มีแต่ความเป็นจริงทางกายภาพหรือเกิดจากมุมมองทางวิทยาศาสตร์กายภาพเพียงด้านเดียวหรือไม่ ยังมีความเป็นจริงอื่นที่สามารถใช้อธิบายความเป็นไปของโรคนี้ได้หรือไม่ ความเป็นจริงเหล่านั้นส่งผลกระทบต่อการเมืองของมนุษย์อย่างไร มันได้กำหนดความหมายใหม่ให้แก่การดำรงอยู่ของมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 หรือไม่และอย่างไร

โดยหลักการพื้นฐานทางปรัชญาสายกวีวิทยา อะไรก็ตามที่เป็นเรื่องของความเป็นจริง (reality) จะเกี่ยวข้องกับภาวะที่มีอยู่จริง การดำรงอยู่จริง หรือสภาวะทางธรรมชาติของสิ่ง ๆ หนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2540) ความเป็นจริงของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เกี่ยวข้องกับสภาพที่แสดงถึงการมีอยู่จริงของมัน ซึ่งในเบื้องต้นข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นจริงของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 หรือโรคโควิด-19 ที่เรารับรู้กันมักมาจากบทความทางวิทยาศาสตร์ เหล่านี้อาจเป็นข้อเท็จจริงด้านไวรัสวิทยา พยาธิวิทยา หรือระบาดวิทยา ที่ได้รับการค้นพบมากขึ้นเรื่อย ๆ ในห้องทดลอง แม้กระนั้นในทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กลับมีมุมมองเกี่ยวกับไวรัสในอีกแบบหนึ่ง โดยนักคิดจำนวนไม่น้อยเห็นว่า ความเป็นจริงของโรคโควิด-19 เป็นเรื่องของ “เหตุการณ์เชิงชีวการเมือง” (biopolitical event) และ “ผลผลิตแห่งโลกาภิวัตน์” (a product of globalization) มากกว่าจะเป็นเรื่องของ “ปรสิตไร้ชีวิต” (non-living parasite) ที่เป็นข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์รับรู้ได้ผ่านกล้องจุลทรรศน์ ซึ่งความเป็นจริงของโรคโควิด-19 ในฐานะเหตุการณ์นั้นสามารถตีความให้เป็นประสบการณ์เชิงคุณค่าอันสร้างผลกระทบกว้างไกลต่อชีวิต จิตใจ และสังคมของมนุษย์ยิ่งกว่าความเป็นจริงทางวิทยาศาสตร์เสียอีก

กล่าวโดยง่ายก็คือ แม้ไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้จะมีอยู่ในฐานะข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ และก่อให้เกิดความเสียหายโดยตรงต่อชีวิต แต่การเมืองของมันในฐานะประสบการณ์เชิงคุณค่ากลับสร้างผลกระทบต่อชีวิตและสังคมมนุษย์ในวงกว้างและรุนแรง ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ ระหว่าง

ความเป็นจริงของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 ซึ่งเป็นข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์กับความเป็นจริงที่เป็นประสบการณ์เชิงคุณค่า ความเป็นจริงทั้งสองชุดนี้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันหรือไม่และอย่างไร ความเป็นจริงทางคุณค่าส่งผลต่อชีวิตยิ่งกว่าข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์หรือไม่ อะไรคือผลกระทบของความเป็นจริงทั้งสองชุดที่มีต่อความเข้าใจชีวิตของมนุษย์ และมนุษย์ควรตระหนักรู้และจัดวางชีวิตของตนเองอย่างไรในการตอบสนองต่อความเป็นจริงทั้งสองชุดนี้ เหล่านี้เป็นคำถามสำคัญที่บทความวิจัยชิ้นนี้มุ่งหมายจะศึกษาและแสวงหาคำตอบ แม้บทความนี้จะศึกษาความเป็นจริงของไวรัสสองชุด แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าไม่มีโลกสองใบที่แยกขาดจากกันตามความเป็นจริงสองชุดนั้น หนึ่งคือโลกของวิทยาศาสตร์ สองคือโลกของมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่จริงแล้วความเป็นจริงทั้งสองชุดนี้ทับซ้อนอยู่ในโลกแห่งการรับรู้ใบเดียวกัน ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ซ้อนทับอยู่กับเหตุการณ์เชิงคุณค่า ที่ซึ่งแม้ไวรัสจะดำรงอยู่เงียบ ๆ ในเหตุการณ์ทางโลกมาโดยตลอด แต่การปรากฏตัวของมันครั้งนี้นักกลับสร้างผลกระทบที่รุนแรงมากในทางจิตใจและสังคม ในขณะที่ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์สร้างผลกระทบที่รุนแรงต่อปัจเจกบุคคลในทางร่างกาย

วัตถุประสงค์ ขอบเขต และวิธีการศึกษาวิจัย

บทความวิจัยนี้ต้องการศึกษาความเป็นจริงทั้งสองชุดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 รวมทั้งโรคโควิด-19 ในทางวิทยาศาสตร์ เราจะอธิบายความหมาย ลักษณะ และความสำคัญของไวรัสนี้ตามข้อเท็จจริงที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์รับรอง แต่ในทางมนุษยศาสตร์และสังคมวิทยา เราจะลองทำความเข้าใจไวรัสนี้ในอีกแง่มุมหนึ่งเพื่อศึกษาไม่เฉพาะลักษณะทางธรรมชาติของไวรัส แต่ดูบริบททางความสัมพันธ์ที่ไวรัสและโรคระบาดมีต่อผู้คนและสังคม วิธีการหนึ่งที่น่าสนใจใช้พิจารณาความเป็นจริงของไวรัสและโรคระบาดอย่างได้ผลคือวิธีการแบบปรากฏการณ์วิทยา (phenomenological method) ควบคู่ไปกับการวิเคราะห์บริบท (contextual analysis) โดยตรวจสอบความสัมพันธ์ของโรคระบาดที่มีต่อประสบการณ์การรับรู้ของมนุษย์ เพื่อทำความเข้าใจว่าการมีอยู่ของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์นี้รวมทั้งโรคโควิด-19 ในเชิงปรากฏการณ์วิทยานั้นได้สร้างความหมายเชิงบวกและลบให้แก่ชีวิตของมนุษย์และสังคมโดยภาพรวมอย่างไร โดยวัตถุประสงค์ของบทความวิจัยจะเป็นดังนี้:

- 1) ศึกษาความเป็นจริงเบื้องหลังโรคโควิด-19 ในฐานะข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์
- 2) ศึกษาความเป็นจริงเบื้องหลังโรคโควิด-19 ในฐานะประสบการณ์เชิงคุณค่าอันครอบคลุมบริบทความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นกับการรับรู้ของมนุษย์
- 3) ศึกษาผลกระทบของโรคระบาดตามมุมมองของความเป็นจริงทั้งสองชุดที่มีต่อชีวิตและการให้ความหมายแก่ชีวิตมนุษย์

บทความชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร ให้ความสำคัญแก่คำอธิบายความเป็นจริงของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 และโรคโควิด-19 ในทางวิทยาศาสตร์เสมือนกับคำอธิบายในทางมนุษยศาสตร์ เน้นวิเคราะห์หลังลึกในเนื้อหาของทั้งสองมุมมองเพื่อสำรวจความเป็นไปได้เชิงสาเหตุ ผลลัพธ์ และผลกระทบของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์นี้ที่มีต่อชีวิตมนุษย์ ขอบเขตของงานวิจัยนี้จะอยู่ที่คำอธิบายไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 โรคโควิด-19 สาเหตุและผลกระทบที่โรคนี้มีต่อชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะของปัจเจกบุคคลและสัตว์สังคม หากมีการพาดพิงถึงผลกระทบในทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ก็จะเป็นการระบุถึงโดยทางอ้อมเมื่อจำเป็นเท่านั้น

สำหรับวิธีการศึกษานั้นได้เกริ่นไว้แล้วในตอนต้น บทความวิจัยนี้จะใช้วิธีการลดทอนแบบปรากฏการณ์วิทยา (phenomenological reduction) เพื่อชวนดูแนวคิดต่าง ๆ ที่พ่วงอยู่ในข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์และข้อสังเกตในทางมนุษยศาสตร์ ดำเนินการตรวจสอบแนวคิดด้วยความเป็นจริงทั้งสองชุดที่ข้ออธิบายไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 และโรคโควิด-19 อย่างเป็นกลางผ่านการตั้งคำถามทางปรัชญาและพิสูจน์คำตอบด้วยการอ้างเหตุผลหรือใช้ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ดูบริบทที่เชื่อมโยงความเป็นจริงทั้งสองระดับเข้าด้วยกัน เป้าหมายคือเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องรู้เท่าทันปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยปราศจากอคติ และใช้ความรู้ที่รับมือกับเหตุการณ์โรคระบาดได้อย่างมีสติปัญญาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลที่ได้อธิบายมา การอภิปรายเนื้อหาจะดำเนินไปผ่านการกำหนดหัวข้อดังต่อไปนี้ หัวข้อแรกว่าด้วยความเป็นจริงเบื้องหลังโรคโควิด-19 ในฐานะเป็นข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ หัวข้อที่สองว่าด้วยความเป็นจริงเบื้องหลังโรคโควิด-19 ในฐานะเป็นประสบการณ์เชิงคุณค่าทางมนุษยศาสตร์ ความเป็นจริงทั้งสองชุดจะได้รับการวิเคราะห์ผ่านวิธีการลดทอนทางปรากฏการณ์วิทยา เพื่อขยายมุมมองเกี่ยวกับความเป็นจริงและผลกระทบที่ความเป็นจริงนั้นทำให้เกิดขึ้น

1) ความเป็นจริงเบื้องหลังโรคโควิด-19 ในฐานะข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์

โควิด-19 เป็นชื่อเรียกโรคที่เกิดจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ซึ่งระบาดตั้งแต่ปี 2019 หรือ SARS-CoV-2 จากสัตว์สู่มนุษย์และจากมนุษย์สู่มนุษย์ด้วยกันเอง ไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้มีองค์ประกอบทางโมเลกุลใกล้เคียงกับไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ SARS-CoV ที่ก่อให้เกิดโรคซาร์ส (SARS) ซึ่งระบาดในปี 2002-2003 ความเหมือนระหว่างไวรัสสองสายพันธุ์นี้ในตระกูล (หรือวงศ์) โคโรนา ก็คือ ทั้งคู่มีโครงสร้างทางโมเลกุลตรงกันประมาณ 80% โปรตีนที่ผิวของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 เหมือนกับโปรตีนที่ผิวของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ที่ก่อให้เกิดโรคซาร์ส 76% (ศูนย์แถลงข่าวโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, WORKPOINT NEWS, 26 เมษายน 2020) ทั้งคู่ต่างก็ก่อให้เกิดโรคระบาดที่ส่งผลต่อการติดเชื้อในปอดอย่างรุนแรงจนนำไปสู่

การเสียชีวิต อัตราเสี่ยงต่อการเสียชีวิตในกลุ่มผู้สูงอายุจะสูงกว่ากลุ่มอื่น และนักวิทยาศาสตร์เชื่อว่าไวรัสทั้งสองมีค้ำคาวเป็นสัตว์พาหะตั้งต้นที่นำโรคมารสู่มนุษย์ โดยไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 มีรหัสพันธุกรรมใกล้เคียงกับไวรัสโคโรนาที่พบในค้ำคาวเกือกม้า เมืองยูนนาน ประเทศจีน ตั้งแต่ปี 2013 มากกว่า 95% (อนันต์ จงแก้ววัฒนา, 2020)

ขึ้นชื่อว่า “ไวรัส” เป็นอะไรบางอย่างที่ยากจะนิยาม มนุษย์เริ่มสงสัยการมีอยู่ของอะไรบางอย่างที่ไม่ใช่สิ่งมีชีวิตเซลล์เดียวประเภทแบคทีเรียตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่กว่าสิ่งนั้นจะถูกรับรู้ผ่านกล้องจุลทรรศน์และได้รับชื่อเรียกก็ย่างเข้ากลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 แล้ว (Vidyasagar, 2016) ไวรัสหมายถึงพิษในความหมายดั้งเดิม มันเป็นพิษเพราะเป็นบางสิ่งที่เล็กมากเล็กยิ่งกว่าแบคทีเรีย มองไม่เห็น ไม่มีใครรู้จัก แต่กลับสร้างปฏิกิริยาต่อต้านจากร่างกายของมนุษย์และสัตว์จนนำไปสู่การล้มป่วยและเสียชีวิตของมนุษย์และสัตว์นั่นเอง (Dwivedi & Mohan, 2020) นักวิทยาศาสตร์สายที่เกี่ยวข้องถกเถียงกันมานานแล้วว่าไวรัสเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่ สำหรับผู้ที่เชื่อว่าสิ่งมีชีวิตประกอบขึ้นจากหน่วยโครงสร้างพื้นฐานเล็กสุดที่เรียกว่า “เซลล์” (cell) และส่วนประกอบของเซลล์ทั้งหลายรวมกัน ไวรัสจะไม่ใช่สิ่งมีชีวิต เพราะไวรัสมีรูปแบบการดำรงอยู่ที่ยังไม่พัฒนาเป็นเซลล์ แต่มันเป็นหน่วยโมเลกุลโปรตีนที่ประกอบขึ้นจากอะตอมธาตุจำนวนหนึ่งกระทำพันธเคมีต่อกัน หรือเป็นกลุ่มของอะตอมที่ยึดโยงกันไว้ด้วยสัญญาณชีวเคมี ไวรัสหนึ่ง ๆ จึงดูเหมือนเป็นชุดของชีวเคมี (chemistry set) มากกว่าอินทรีย์สาร (หรือสิ่งมีชีวิต – organism) โดยสัญญาณชีวเคมีจะถูกปล่อยออกมาจากคลื่นอิเล็กตรอนภายในอะตอมเหล่านั้น ในโมเลกุลของไวรัสหน่วยหนึ่งจะบรรจุรหัสพันธุกรรมที่ใส่ข้อมูลจำเป็นต่อการอยู่รอดและแพร่พันธุ์ ซึ่งไวรัสตระกูลโคโรนาเท่าที่ค้นพบในปัจจุบันจะมีรหัสพันธุกรรมแบบเส้นใยเดี่ยว (RNA – ribonucleic-acid) รหัสพันธุกรรมซึ่งเป็นหน่วยศูนย์กลางในโมเลกุลได้รับการห่อหุ้มและปกป้องไว้ด้วยโปรตีนชั้นใน โดยมีโปรตีนอีกสามชั้นปกคลุมอยู่ เรียกโปรตีนชั้นในสุดว่า nucleocapsid (N-protein)

แม้ไวรัสจะไม่ใช่สิ่งมีชีวิตตามความหมายทั่วไป แต่ก็ยากที่จะบอกว่ามันไม่มีรูปแบบชีวิต (life-form) บางอย่างซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของมันเอง ไวรัสมองว่าไม่มีชีวิตเพราะไม่ใช่เซลล์ ไม่มีกระบวนการเผาผลาญและดูดซึมพลังงานเพื่อสร้างและค้ำจุนชีวิตของตัวเอง อีกทั้งไม่ได้มีวิวัฒนาการสูงพอจะเรียกว่าเป็นสัตว์ แม้กระนั้นมันก็เป็นบางสิ่งในทางชีววิทยา (biological entity/ being) ที่ดำรงอยู่อย่างคลุมเครือท่ามกลางสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตทั้งหลาย มันเป็นดั่งเมล็ดพันธุ์ที่แม้ไม่มีชีวิตแต่กลับมีศักยภาพแห่งการดำรงชีพ เป็นบางสิ่งที่ยับเคลื่อนตัวเองไปมาระหว่างโลกชีววิทยากับโลกชีวเคมี (Villarreal, 2008)

ในการดำรงอยู่และเอาตัวรอด ไวรัสจำเป็นต้องยึดเกาะตัวเองเข้ากับเซลล์ของสัตว์หรือพืชที่เหมาะสม อาศัยโปรตีนจากเซลล์ของสัตว์หรือพืชนั้นใช้เป็นเครื่องมือเพื่อทำสำเนาตัวเองและ

กระจายพันธุ์ ไวรัสจึงเป็นพิษโดยนัยที่เป็นปรสิตจิว เมื่ออยู่ภายนอกเซลล์อาศัยของสิ่งมีชีวิต (บางแห่งเรียก เซลล์เจ้าบ้าน – host cell/ receptive cellular organism/ intracellular agent) ไวรัสจะเชื้องเข้าและไรพิษง มันคงอยู่ได้ไม่นานภายใต้สภาพอากาศร้อนจัดหรือมีความชื้นสูง (ผู้จัดการออนไลน์, 24 เมษายน 2563) แต่เมื่อได้เข้าไปอยู่ในเซลล์ของสัตว์หรือพืชที่เหมาะสมแล้ว มันกลับว่องไวและปรับตัวงายเพื่อใช้ประโยชน์จากสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงอยู่และแพร่พันธุ์ของมันอย่างเต็มที่ เชื่อกันว่าไวรัสเป็นสิ่งมีอยู่ซึ่งเกิดขึ้นมาพร้อมกับวิวัฒนาการของชีวิต โดยเริ่มต้นเกิดขึ้นมาจากน้ำเมือก มันเป็นส่วนหนึ่งของโมเลกุลโปรตีนที่สามารถอพยพเคลื่อนย้ายจากเซลล์อาศัยหนึ่งไปยังเซลล์อาศัยอื่น ไวรัสบางประเภทก็วิวัฒนาการมาจากแบคทีเรีย ในโลกนี้มีไวรัสมากกว่าหนึ่งล้านชนิด แต่มีเพียงประมาณห้าพันชนิดที่มนุษย์สามารถอธิบายรายละเอียดได้ (Hogan, 2012)

โควิด-19 เป็นโรคที่เกิดจากไวรัสสายพันธุ์ใหม่ในกลุ่มย่อยเบต้าของตระกูลโคโรนาไวรัส ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันยังไม่รู้ชัดว่ากลุ่มย่อยนี้เป็นอย่างไร (Shereen & Others, 2020) แต่ละอนุภาคของโคโรนาไวรัสสายพันธุ์ใหม่ประกอบด้วยโปรตีนหลัก ๆ สี่ส่วน ส่วนแรกคือ นิวเคลียสกับโปรตีนคลุมชั้นใน เรียกว่า nucleocapsid (N-protein) โปรตีนชั้นในมีหน้าที่ปกป้องหน่วยข้อมูลรหัสพันธุกรรม ส่วนที่สองคือโปรตีนเยื่อหุ้ม เรียกว่า membrane (M-protein) ส่วนนี้มีปริมาณโปรตีนค่อนข้างบริบูรณ์แต่ไม่มีสัญญาณแห่งการก่อกำเนิดของปรสิตไวรัส จึงมีความสำคัญไม่มาก กล่าวได้ว่าเป็นโปรตีนส่วนสนับสนุนการทำงานของส่วนอื่น ส่วนที่สามคือโปรตีนหุ้มชั้นนอก เรียกว่า envelop (E-protein) และส่วนนอกสุดคือโปรตีนเดือยแหลม เรียกว่า spikes/ glycoprotein spikes (S-protein) (Fehr & Perlman, 2015; Shereen & Others, 2020)

โดยทั่วไป ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 เข้าสู่ร่างกายของมนุษย์ผ่านละอองฝอย (droplets) ของผู้รับเชื้อที่สัมผัสใกล้ชิดกับคนปกติ เมื่อผู้รับเชื้อไอ จาม หรือสั่งน้ำมูก ละอองฝอยซึ่งมีน้ำหนักจะค่อย ๆ ลอยลงสู่พื้นหรือติดตามผิวหนังของคนที่อยู่ใกล้จึงรับเอาละอองฝอยนั้นไป โดยไม่รู้ตัว หากคนปกติใช้มือของตนเองสัมผัสบริเวณที่มีละอองฝอยติดอยู่แล้วนำมาแตะต้องใบหน้า ตา จมูก หรือปากของตนเอง โอกาสรับเชื้อจะเกิดขึ้นทันที แต่บางกรณีไวรัสดังกล่าวก็สามารถเข้าสู่ปอดโดยตรงทางลมหายใจ โดยคนปกติรับละอองฝอยทางอากาศแทนที่จะเป็นทางการสัมผัส (aerosols) กรณีหลังเกิดขึ้นได้ในสถานที่ซึ่งอากาศถ่ายเทได้ไม่ดีเช่นในห้องประชุม ในร้านอาหาร หรือในรถโดยสารปรับอากาศขนาดใหญ่ มีงานวิจัยบางชิ้นจากประเทศจีนแสดงให้เห็นถึงความเสี่ยงของการรับเชื้อจากผู้ติดเชื้อที่ยังไม่แสดงอาการในร้านอาหารแห่งหนึ่งในเมืองกวางโจว ประเทศจีน โดยผู้ติดเชื้อแค่คนเดียวสามารถทำให้คนปกติติดเชื้อเพิ่มตามมาได้ถึงเก้าคน (งานวิจัยจากศูนย์ควบคุมและป้องกันโรคกวางโจว, สยามรัฐออนไลน์, 24 เมษายน 2563)

โดยปกติเชื้อไวรัสไม่ได้แพร่กระจายทางอากาศ (airborne) แต่กรณียกเว้นอาจเกิดขึ้นได้ในสถานที่ที่ไม่มีการถ่ายเทอากาศแบบปกติ ยิ่งสถานที่สาธารณะนั้นมีการติดตั้งเครื่องจักรขนาดใหญ่แบบหมุนวน โอกาสที่ละอองฝอยของผู้ติดเชื้อจะลอยเข้าสู่ทางเดินหายใจผ่านอวัยวะเช่นตา จมูก หรือปากของคนปกติก็ยิ่งเป็นไปได้สูง หากระบบอากาศในสถานที่นั้นมีการหมุนวนอย่างแรง คนปกติไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งเหนือหรือใต้ทิศทางลมล้วนมีความเสี่ยงที่จะสัมผัสเชื้อได้เหมือนกันทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้แพทย์และบุคลากรด้านสาธารณสุขจึงออกคำเตือนให้ประชาชนสวมหน้ากากอนามัยเสมอเมื่อออกไปข้างนอก โดยเฉพาะเมื่อเข้าไปในสถานที่สาธารณะซึ่งมีระบบอากาศไม่ถ่ายเทตามธรรมชาติ เนื่องจากการติดเชื้อไวรัสตัวนี้เกิดขึ้นได้ง่ายมาก ทำให้มีจำนวนผู้ติดเชื้อทั่วโลกนับได้หลายหมื่นคนในแต่ละวันตลอดเดือนเมษายนที่ผ่านมา

เมื่อรับเชื้อเข้าสู่ร่างกายแล้วอาการของโรคจะปรากฏภายในสิบสี่วัน อาจมีบางรายที่อาการไม่ปรากฏเลย และมีผู้ติดเชื้อเพียงเล็กน้อยที่แสดงอาการช้ามาก อาการของโรคโควิด-19 ที่พบเห็นทั่วไปในช่วงแรกจะคล้ายอาการของโรคหวัด คือมีไข้ ไอแห้ง โดยอาจมีเสมหะร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้ อ่อนเพลียไม่มีแรง ต่อมาจะมีอาการเจ็บคอ ปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ หนาวสั่น และหายใจลำบาก บางรายมีอาการคลื่นไส้ อาเจียน ท้องเสีย หรือคัดจมูกร่วมด้วย แต่น้ำมูกไหลกลับไม่ใช่อาการของโรคนี้ที่พบในเมืองอุอาน ประเทศจีน (World Health Organization, 2020)

ในทางระบาดวิทยา อาการของโรคเหล่านี้เกิดจากการจู่โจมของไวรัสที่กระทำต่อเซลล์อาศัย กระบวนการเคลื่อนย้ายตัวเองเข้าสู่เซลล์อาศัยเริ่มต้นเมื่อโปรตีนเดี่ยแหลม (S-protein) ยึดเกาะเซลล์ด้วยการจับโมเลกุลตัวรับ (viral receptor) ที่ชื่อ Angiotensin Converting Enzyme 2 – ACE2 (อนันต์ จงแก้ววัฒนา, 2020) แทรกตัวเองเข้าไปทำให้เซลล์อาศัยนั้นปรือออกจากนั้นโปรตีนเยื่อหุ้ม (M-protein) จะทำงานร่วมกับโปรตีนหุ้มชั้นนอก (E-protein) ในการปล่อยรหัสพันธุกรรมเส้นใยเดี่ยว (RNA) เข้าไปในเซลล์อาศัย ทำการตั้งและใช้โปรตีนของเซลล์อาศัยเพื่อผลิตซ้ำตัวมันเอง ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์นี้ทำการสังเคราะห์โปรตีน สำเนารหัสพันธุกรรม และถ่ายทอดรหัสพันธุกรรมเข้าไปในโปรตีนใหม่จนเกิดเป็นไวรัสขึ้นมาอีกจำนวนมาก เมื่อโปรตีนจากเซลล์อาศัยถูกสูบใช้จนไม่เอื้อต่อการผลิตซ้ำอีก ไวรัสเหล่านี้ก็จะหลบหนีออกจากเซลล์อาศัยนั้นกระจายไปหาเซลล์ที่เหมาะสมอื่นเพื่อทำการยึดเกาะต่อไป

เท่าที่ข้อมูลทางไวรัสวิทยากับระบาดวิทยาบอกแก่เราในตอนนี้ โรคโควิด-19 เกิดจากการที่เซลล์อาศัยปริแตกหรือสลายตัว (cell lysis) เพราะไวรัสใช้ประโยชน์จากเซลล์นั้นจนเกลี้ยงแล้วหนีจากไป ทางเดินของโรคระบาดตั้งต้นขึ้นตั้งแต่เมื่อโปรตีนเดี่ยแหลมปักยึดเซลล์อาศัย แต่อาการของโรคชัดเจนขึ้นเมื่อเยื่อหุ้มเซลล์อาศัยระเบิดจากการออกไปของไวรัส ไวรัสที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างทวีคูณทำให้ระบบการดูดซึมพลังงานของเซลล์อาศัยจำนวนมากขึ้นล่มสลายไปพร้อม ๆ กัน อาการทั้งหลายมาจากสาเหตุทางชีววิทยาดังนี้ นักวิทยาศาสตร์จำนวนหนึ่งสันนิษฐานว่าวิธีการ

รับมือโรคระบาดอย่างได้ผลน่าจะอยู่ที่ความสามารถในการจัดการกับโปรตีนเดือยหนาม จึงมีการคิดค้นวัคซีนที่ใช้จัดการโปรตีนตัวนี้แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม บางหน่วยงานก็กำลังพัฒนาวัคซีนที่มีเป้าหมายยับยั้งการสำเนา RNA ของไวรัส บ้างก็ต้องการทำให้โปรตีนของไวรัสเจือจางหรือเพิ่มภูมิต้านทานให้แก่ร่างกายของสิ่งมีชีวิต แต่ยังไม่มีความคืบหน้าใดได้รับการรับรองใช้อย่างเป็นทางการแล้วในปัจจุบัน (เดือนพฤษภาคม 2020)

แม้จะถูกเข้าใจว่าเป็นสิ่งไม่มีชีวิต แต่ไวรัสกลับสามารถแลกเปลี่ยนและกระทำการด้านข้อมูลพันธุกรรมต่อสิ่งมีชีวิตที่มันอาศัยอยู่ได้ ไวรัสส่วนใหญ่สามารถอยู่กับเซลล์อาศัยได้อย่างยั่งยืนโดยไม่แสดงอาการของโรคและไม่ทำอันตรายสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ การอยู่ร่วมกันระหว่างไวรัสกับเซลล์อาศัยนำไปสู่การกลายพันธุ์ของทั้งสองฝ่าย ทั้งไวรัสและเซลล์อาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างก็ปรับตัวเพื่ออยู่รอด ในสภาพปกติไวรัสจะช่วยพัฒนาหรือสร้างยีนใหม่ที่เหมาะสมให้แก่สิ่งมีชีวิต ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อกระบวนการวิวัฒนาการ

แต่ในกรณีของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 ดูเหมือนการกลายพันธุ์ของไวรัสไม่ได้ทำให้มันอยู่ร่วมกับเซลล์อาศัยได้อย่างสันติ นักวิทยาศาสตร์การแพทย์ชี้ว่าที่ผ่านมาพบการกลายพันธุ์ของไวรัสนี้เป็นสามกลุ่ม กลุ่มแรกเรียกว่าชนิด A (สายพันธุ์ S) สายพันธุ์นี้คล้ายกับเชื้อโคโรนาไวรัสที่พบในค้างคาวและตัวนิ่มที่สุด สันนิษฐานว่าเป็นสายพันธุ์แรกที่เริ่มระบาด หรือเป็นชนิดที่เข้ามาจากสัตว์มาสู่คน มักทำให้เกิดอาการไม่รุนแรง พบเห็นการระบาดของไวรัสชนิดนี้ในประเทศจีนและออสเตรเลีย กลุ่มสองเรียกว่าชนิด B (สายพันธุ์ S กับ G) สายพันธุ์นี้เกิดจากการกลายพันธุ์จากชนิด A สองตำแหน่ง พบเห็นการระบาดหนักของไวรัสชนิดที่สองในเมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน กลุ่มสามเรียกว่าชนิด C (สายพันธุ์ V) เกิดจากไวรัสชนิด B กลายพันธุ์หนึ่งตำแหน่ง พบสายพันธุ์นี้ระบาดในกลุ่มประเทศแถบยุโรปและสิงคโปร์ เชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 ที่ระบาดในประเทศไทยเป็นสายพันธุ์ S ซึ่งเชื่อว่ามีภูมิคุ้มกันน้อยกว่าสายพันธุ์ V (ข้อมูลจากศูนย์แถลงข่าวโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019, WORKPOINT NEWS, 26 เมษายน 2020; ข่าวสดออนไลน์, 11 เมษายน 2563)

ความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ทำให้มนุษย์เข้าใจไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 มากขึ้นทุกที งานวิจัยที่ออกมาตามสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องทำให้เรารู้จักโรคโควิด-19 ทั้งในแง่สาเหตุอาการ และผลลัพธ์ที่ไวรัสตัวนี้กระทำต่อร่างกายของมนุษย์ ยิ่งรับทราบข้อเท็จจริงของไวรัสมากขึ้นเพียงไร ยิ่งรู้แผนผังวงศ์ตระกูล องค์ประกอบทางเคมี ส่วนประกอบโปรตีน เรื่อยไปถึงการก่อกำเนิดของเซลล์อาศัยของมันอย่างละเอียดซับซ้อนขึ้นแค่นั้น มนุษย์ก็ยิ่งรู้สึกหดหู่นิ่งในพลังอำนาจของตัวเอง ทั้งไม่แน่ใจว่าวัคซีนที่มนุษย์กำลังทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์พัฒนาขึ้นมาจะสามารถรับมือกับไวรัสที่กลายพันธุ์ตลอดเวลาได้แน่หรือ (ธีระศักดิ์ พัทธวิภาส, สยามรัฐออนไลน์, 16 พฤษภาคม 2563)

ที่ผ่านมามนุษย์สามารถสร้างอาวุธที่ระเบิดชุมชนขนาดใหญ่ได้สำเร็จเพียงแค่คูปุม แต่เรายังไม่รู้ว่าจะหยุดยั้งปรสิตจิวไม่ให้ระเบิดเซลล์ปอดของเพื่อนร่วมเผ่าพันธุ์ได้อย่างไร มนุษย์ประดิษฐ์เครื่องส่งสัญญาณมือถือที่ติดตามตัวผู้ใช้ได้เหมือนเงา แต่เรากลับไม่อาจวิ่งตามไวรัสในร่างกายตัวเองได้ทัน มนุษย์แก้ปัญหาด้านวัตถุสำเร็จมามาก แต่กับสิ่งที่เป็นส่วนประกอบโปรตีนยังนับไม่ได้ว่าเป็นเซลล์เช่นไวรัส เรากลับเป็นฝ่ายตั้งรับพิชสงที่มีนกระทำต่อมนุษย์อยู่ฝ่ายเดียว เหล่านี้ทำให้ข้อเท็จจริงทางด้านวิทยาศาสตร์ในปัจจุบันดูเหมือนไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ใคร ข้อเท็จจริงที่ขัดแย้งกันเองนี้เรียกร่องสถาบันทางสังคมบางอย่างมารองรับหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและลดความกลัวของผู้คน ซึ่งหนึ่งในสถาบันทางสังคมที่ถูกนำมาใช้เพื่อเติมความหวังและเชื่อมโยงมนุษย์ไว้ด้วยกันในยามโรคระบาดก็คือสถาบันทางการแพทย์และสาธารณสุข

2) ความเป็นจริงเบื้องหลังโรคโควิด-19 ในฐานะประสบการณ์เชิงคุณค่า

ไวรัสในห้องทดลองเป็นข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ แต่ไวรัสในสายตาของชาวบ้านเป็นอะไรบางอย่างที่น่ากลัว ในฐานะที่เป็นชาวบ้านเราทั้งหลายไม่เคยเห็นไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ผ่านกล้องจุลทรรศน์ เรารู้จักชื่อนี้ผ่านข้อความ ภาพเหตุการณ์ และผลกระทบที่ปรากฏทางสังคม มนุษย์รับรู้ไวรัสนี้ผ่านด้าน (side) และแง่มุม (aspect) ต่าง ๆ ตามแต่สื่อทั้งหลายจะพาไป จากนั้นก็หล่อหลอมและปรุงแต่งการรับรู้ให้เป็นจินตภาพ (profile) อย่างต่อเนื่อง (Ricoeur & Others 1974, 157-158 ; Sokolowski 2000, 19-21) ประกอบร้อยเรียงจินตภาพนั้นขึ้นเป็นอัตลักษณ์ (identity) ของศัตรูตัวจิ๋วที่บุกมาเป็นกองทัพเพื่อทำลายล้างมนุษย์ ไวรัสเกิดขึ้นพร้อมกระบวนการวิวัฒนาการของโลก มันมีอยู่นานแล้วซึ่งอาจจะก่อนกำเนิดของมนุษยชาติด้วยซ้ำ ก่อนจะมีไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 ที่เกิดจากการกลายพันธุ์ ไวรัสตระกูลนี้ก็อยู่ร่วมกับมนุษย์ในสังคมมาโดยตลอด การมีอยู่ของไวรัสตระกูลนี้ (และตระกูลอื่น) ซึ่งทำให้มนุษย์จำนวนหนึ่งเสียชีวิตเป็นข้อเท็จจริงทางธรรมชาติ และข้อเท็จจริงทางธรรมชาติก็เป็นเรื่องของวิทยาศาสตร์ แต่จินตภาพของไวรัสที่ได้รับการประกอบร่างเป็นอัตลักษณ์ของศัตรูตัวฉกาจนั้นไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นเรื่องของคุณค่าที่ถูกกำหนดขึ้นผ่านการรับรู้ปรากฏการณ์ด้วยความรู้สึกบางอย่างร่วมกัน ไม่เฉพาะแต่ชาวบ้าน แม้นักวิทยาศาสตร์จำนวนมากก็ประกอบร่างให้แก่ไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่ยิ่งโต้แย้งกันอย่างไม่มีข้อยุติว่ามันเป็นสิ่งมีชีวิตหรือไม่เป็น นักวิทยาศาสตร์ (รวมทั้งแพทย์และบุคลากรด้านสาธารณสุข) นั้นเองมีส่วนอย่างยิ่งในการทำให้ไวรัสกลายเป็นอัตลักษณ์ของศัตรูตัวจิ๋วที่คุกคามชีวิตมนุษย์อยู่ เพราะนักวิทยาศาสตร์เป็นมนุษย์ที่ต้องเกิด แก่ เจ็บ และตาย เยี่ยงชาวบ้านทั่วไป ในแง่นี้จึงกล่าวได้ว่า กลุ่มบุคคลที่ทำงานด้านวิทยาศาสตร์ก็ใช้วิธีการแบบปรากฏการณ์วิทยาตัดสินข้อเท็จจริงที่ทยอยค้นพบและเชื่อมั่นออกมาเป็นคุณค่าชุดต่าง ๆ ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือไม่ก็ตามอยู่เช่นกัน

หากไวรัสในทางวิทยาศาสตร์เกิดขึ้นจากน้ำเมือกหรือความชื้นและ โดยเป็นเศษส่วนของ องค์ประกอบโปรตีนที่ไม่ได้พัฒนาเป็นเซลล์ชีวิต ไวรัสในทางปรากฏการณ์วิทยาก็จะเป็นภาพสะท้อนของความกลัวที่มนุษย์มีต่อสิ่งที่ไม่รู้จักแต่ทำให้ตายได้ ไวรัสทำให้มนุษย์ในฐานะปัจเจกบุคคลไม่มีอำนาจกำหนดชะตากรรมของตัวเอง มันทำให้เราเข้าใจถึงความตายซึ่งเป็นข้อเท็จจริงสามัญที่สุด การมีอยู่ของไวรัสทำให้มนุษย์ตระหนักถึงความเปราะบางของชีวิต ข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ของไวรัสนำพาคนไปสู่ข้อเท็จจริงทางโลกที่เป็นความเจ็บปวดพื้นฐานของชีวิต นั่นคือ เราทุกคนต้องตายและอาจตายเพราะปรสิตพิษจุลชีพเข้ามาเมื่อใดก็ได้ ทั้งที่มนุษย์เรียกร้องหาข้อเท็จจริงมาเป็นแหล่งของความรู้ตั้งแต่ยุคบุกเบิกทางปัญญา แต่แหล่งความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงนั้นเองกลับทำให้มนุษย์เจ็บปวดจากการเสพรู้ข้อเท็จจริงของชีวิตอยู่ร่ำไป

เหตุเพราะการเกิดและตายเป็นข้อเท็จจริงของชีวิตที่ยากจะหลีกเลี่ยง ทั้งคู่เกี่ยวข้องกับ ความทุกข์ซึ่งเป็นประสบการณ์ตรงของแต่ละชีวิต ยิ่งรับรู้ความตายของคนหมู่มากก็ยิ่งเจ็บปวดมาก แต่การวิงหนีความตายในแง่หนึ่งก็คือการหลบหนีไปจากความหมายของชีวิต ถ้ามนุษย์หนีออกจากความหมายของชีวิตได้สำเร็จก็เท่ากับความสามารถในการกำหนดคุณค่าให้แก่ชีวิตของตนเองก็จะหายไป ด้วย เราจะไม่ต้องมีสำนึกเรื่องเวลา หน้าที่ ความรัก ความสนใจ ความดี หรือความชั่ว ทุกอย่างจะมีค่าหรือไร้ค่าเหมือนกันหมดถ้าเราไม่ต้องตาย ดังนั้น แม้ความตายเป็นข้อเท็จจริงที่เจ็บปวดก็จริง แต่มันก็จำเป็นต่อการมีอยู่ของมนุษย์ในเชิงจิตวิทยา ความตายทำให้เราวางเดิมพันกับชีวิตและให้ความหมายแก่การมีอยู่ของตัวเองได้ เพราะมนุษย์ต้องตาย แต่ละคนจึงมีอะไรบางอย่างต้องสูญเสีย และก็เพราะมีบางอย่างที่ต้องสูญเสียไปกับความตาย ชีวิตเราจึงมีความหมาย มีการดิ้นรน มีการปกป้อง และมีการเสียสละ ความเจ็บปวดจากข้อเท็จจริงเรื่องความตายจึงสร้างประสบการณ์เชิงคุณค่าให้แก่มนุษย์ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ทำให้เราอธิบายได้ว่า ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับไวรัสกรุยทางไปสู่ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวิตและความตาย และข้อเท็จจริงเรื่องความตายก็นำความเจ็บปวดมาให้พร้อมชุดคุณค่าบางอย่าง ความเป็นจริงของไวรัสจึงไม่ได้มีอยู่แต่ในฐานะข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น หากมีอยู่ในฐานะเป็นประสบการณ์ชุดคุณค่า โดยมีข้อเท็จจริงเรื่องความตายกับความรู้อีกเจ็บปวดเป็นเหตุเกิด หากไม่มีความตายและความเจ็บปวด แหล่งที่มาของคุณค่าและประสบการณ์เชิงคุณค่าก็ไม่มี (Manson 2019, 188-191)

ประสบการณ์ชุดคุณค่าที่สะท้อนความเป็นจริงของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 กับโรคโควิด-19 ออกมาเป็นอัตลักษณ์บางอย่างนั้นได้รับการอธิบายไว้ว่า เป็นภาพอุปมาสองให้เห็นสภาพในใจของมนุษย์ยุคปัจจุบัน มันแสดงให้เห็นอาการของโรคโควิด-19 ที่ไม่ได้ปรากฏเฉพาะต่อร่างกาย แต่ยังปรากฏต่อจิตใจและสังคมอีกด้วย ความเป็นจริงของไวรัสตระกูลโคโรนาสายพันธุ์ 2019 บ่งนัยถึงการมีอยู่ของเหตุการณ์ (event) บางอย่างที่ทำอาการและส่งผลกระทบต่อความสำนึกของมนุษย์ การมีอยู่ของเหตุการณ์โรคระบาดครั้งนี้ไม่ได้เป็นแค่ข้อเท็จจริงกายภาพที่

คนรับรู้ หากเป็นพลังของคุณค่าอันเกิดจากการที่มนุษย์พยายามจะรื้อฟื้นอำนาจแห่งชีวิตของตนเองขึ้นมาอีกครั้ง อาการที่เกิดขึ้นจากการมีอยู่ของไวรัสในมุมมองนี้ได้แก่ ความกังวลใจอย่างไม่มีเหตุผลต่อศัตรูที่ไม่รู้จัก (anxiety – Benvenuto, 2020) ความหวาดระแวงไวรัสในตัวมนุษย์คนอื่น การขาดความเชื่อมั่นในการดำเนินชีวิต ความรู้สึกไร้อำนาจควบคุม ตลอดจนการโยนหาความมั่นคงด้านสุขภาพ เป็นต้น

ในการบรรเทาความเจ็บปวดจากการเสพรื้อข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความตาย มนุษย์ได้สร้างความหวังแห่งการมีอยู่ขึ้นมาเพื่อปกปิดความกลัวในใจของตนเอง แต่ละคนร่วมผลักดันประสบการณ์ชุดคุณค่าไปในทิศทางต่าง ๆ เพื่อไม่ให้อัตลักษณ์ของไวรัสทำร้ายจิตใจเราได้ก็นำแปลกที่มนุษย์เป็นผู้ให้ความหมายแก่ไวรัส แต่มนุษย์ก็กลับยอมให้ความหมายนั้นมีอำนาจเหนือกว่าตนเองโดยไม่รู้ตัว แทนที่จะเชื่อมั่นในระบบภูมิคุ้มกันที่สามารถปรับตัวเองตามกระบวนการวิวัฒนาการ มนุษย์เลือกที่จะใช้ระบบภูมิคุ้มกันทางสังคม กำหนดระยะห่างหรือสร้างวิถีชีวิตแบบใหม่ขึ้นมา ผลกระทบที่ไวรัสในฐานะประสบการณ์เชิงคุณค่าทำให้เกิดขึ้นจึงไม่ใช่ “ความเป็นจริง” หรือ “บางสิ่งที่มีอยู่จริง” (the reality) หากแต่เป็น “ความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นจริง” (the real possibility) ไวรัสในมุมมองนี้ไม่ได้นำเสนอข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์หรือให้ความรู้เกี่ยวกับความจริง แต่สร้างการเปลี่ยนแปลงใน “การกระทำ” บางอย่างที่ไม่เคยมีใครนึกว่าจะเกิดขึ้นได้จริงก่อนจะมีโรคระบาด ยกตัวอย่างเช่นการสวมหน้ากากอนามัยในชีวิตประจำวัน การประชุมงานจากที่บ้าน หรือการแสดงคอนเสิร์ตผ่านจออิเล็กทรอนิกส์ การกระทำที่เปลี่ยนวิถีชีวิตเหล่านี้คือความเป็นไปได้ที่เกิดขึ้นจริง มันเป็นชุดคุณค่าที่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์สำนึก (conscious experience) โดยสามารถตัดสินค่าในทางจริยศาสตร์ เพราะความเป็นจริงชุดนี้ให้โอกาสมนุษย์ได้สร้างคุณธรรมของความจำเป็น (a virtue of necessity) บางอย่างขึ้นมา (Ronchi, 2020)

หากผลกระทบของไวรัสในทางวิทยาศาสตร์คือโรคทางกายและความตายของมนุษย์บางคน ผลกระทบของไวรัสในทางปรากฏการณ์วิทยาก็จะเป็นความปั่นป่วนทางจิตใจและสังคม ซึ่งทำให้มนุษย์จำนวนมากยอมทิ้งอิสรภาพส่วนบุคคลเพื่อแลกเปลี่ยนกับความมั่นคงด้านสุขภาพ ในฐานะปัจเจกบุคคลมนุษย์ดูเหมือนไม่มีอำนาจจัดการกับไวรัสและโรคระบาด แต่เมื่ออยู่รวมหมู่กันภายใต้ระบบภูมิคุ้มกันทางสังคมผ่านการใช้ชีวิตอำนาจของรัฐ มนุษย์แต่ละหน่วยจะได้รับการปกป้องด้านสุขภาพ แต่มีเงื่อนไขคือต้องยอมสละเสรีภาพส่วนตัวและต้องผ่านการตรวจสอบควบคุมการใช้ชีวิตอย่างเคร่งครัด คุณธรรมของความจำเป็นที่เกิดขึ้นในยามโรคระบาดสะท้อนให้เห็นการให้อำนาจเด็ดขาดแก่รัฐ แพทย์ และหน่วยงานด้านสาธารณสุข สามารถกำหนดรูปแบบชีวิตที่เหมาะสมให้แก่สมาชิกทางสังคม ในฐานะสัตว์สังคมมนุษย์ยินยอมแยกตัวเองออกจากคนอื่น โดยเฉพาะคนที่ตนรัก ในฐานะสัตว์ที่มีเหตุผลมนุษย์ยินดีละทิ้งเหตุผลเพื่อความปลอดภัยด้าน

สุขภาพ ในฐานะสัตว์โลกที่ผ่านกระบวนการวิวัฒนาการมาอย่างยาวนานมนุษย์ยอมรับวัคซีนทางสังคมที่กลุ่มมนุษย์ร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันความเสี่ยงแทนวัคซีนธรรมชาติ ในฐานะปัจเจกชนที่ให้ความหมายแก่สิ่งต่าง ๆ มนุษย์ยอมลดความหมายของชีวิตตัวเองลงเพื่อหลีกเลี่ยงความหวังของมนุษยชาติและผดุงอำนาจของรัฐ ในฐานะชีวิตที่ปกครองตัวเองได้ (self-autonomous) เรากลับเลือกที่จะอยู่อย่างถูกบังคับเพื่อแลกกับการไม่ต้องแบกรับความเจ็บปวดจากการเสพรู้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวิตและความตายอีกต่อไป ในฐานะเสรีชนเรายอมละทิ้งเสรีภาพเพื่อใครก็ตามที่เชื่อว่าทำให้เราปลอดภัยได้ แทนที่จะให้กองทัพไวรัสปรสิติจิวเป็นตัวกำหนดชะตากรรมของร่างกาย เรายินยอมให้กลุ่มตัวแทนที่มีอำนาจน่าเชื่อถือเป็นผู้บงการชีวิตเหล่านี้คือสิ่งที่ความเป็นจริงของไวรัสในฐานะของประสบการณ์เชิงคุณค่ากระทำต่อชีวิตมนุษย์ก่อนโลกในช่วงเวลาที่เพิ่งผ่านมา (เดือนมีนาคม – เมษายน 2020)

ผลกระทบสำคัญ ๆ ที่ความเป็นจริงของไวรัสในฐานะปรากฏการณ์เชิงคุณค่านำมาสู่ชีวิตของมนุษย์จึงเป็นความแปลกแยกทางเหตุผลอันเกิดจากความพยายามจัดการกับความรู้สึกด้านลบในจิตใจ คุณธรรมของความจำเป็นตอกย้ำให้เห็นการใช้อำนาจแบบ “ชีวการเมือง” (biopolitics) วิถีชีวิตแบบปกติใหม่ (new normal) ถูกกำหนดขึ้น ซึ่งหากใครดำเนินชีวิตแบบนี้ก่อนโรคระบาดก็คงถูกมองว่าเป็นวิถีชีวิตแบบผิดปกติ (abnormal) มีความพยายามที่จะอธิบายการอยู่ร่วมกันของมนุษย์กับธรรมชาติด้วยแนวทางใหม่ในระบบทุนนิยม อัตราการว่างงานก็สูงขึ้นจากการปิดประเทศและพื้นที่เสี่ยงอย่างไม่มีกำหนด รวมทั้งลัทธิชาตินิยมก็เติบโตขึ้นด้วย จะเห็นได้ว่าไวรัสในทางวิทยาศาสตร์ส่งผลกระทบต่อมนุษย์ได้เพียงแค่ทางร่างกาย แต่ไวรัสในทางมนุษยศาสตร์ (เมื่อมองผ่านเลนส์ของปรากฏการณ์วิทยา) ส่งผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ สังคม และการเมืองของมนุษย์อย่างครบวงจร

คำว่า “ชีวการเมือง” ได้รับความสนใจขึ้นมาอีกครั้งในช่วงเวลานี้ เพราะอำนาจทางการเมืองแบบนี้มีหลักการสำคัญอยู่ที่การมองว่าชีวิตของประชากรเป็นสิ่งมีค่าที่ต้องพิทักษ์รักษาไว้ สุขภาพเป็นเรื่องสำคัญและเป็นทุนพื้นฐานทางการผลิต มันถูกตีค่าเป็นทรัพยากรหรือสินค้าอันจำเป็นต่อการพัฒนาระบบทุนนิยม (Foucault 1998, 140-141) สุขภาพจึงกลายเป็นเรื่องของการเมืองที่รัฐทั้งส่งเสริมและควบคุมไปพร้อมกัน เนื่องด้วยสุขภาพของคน ๆ หนึ่งกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนอื่น การป้องกันโรคด้วยการควบคุมความเสี่ยงทางสังคมจึงมีประสิทธิภาพและประหยักว่าการตามรักษาผู้ป่วยรายบุคคล สุขภาพสามารถตีค่าเป็นทุนจึงมีมูลค่าในทางเศรษฐกิจสามารถสร้างผลประโยชน์และเพิ่มพูนอำนาจทางการเมือง รัฐที่ชาญฉลาดจึงแสวงหาประโยชน์จากสุขภาพ หน่วยงานด้านสาธารณสุข และภาวะตื่นกลัวของผู้คนผ่านการใช้อำนาจแบบชีวการเมืองในยามโรคระบาด เหตุเพราะความเป็นจริงของไวรัสในมุมมองนี้สัมพันธ์กับเรื่องของสุขภาพที่เป็นทุนพื้นฐานของการพัฒนาตลาดทุนนิยม การแพร่ระบาดของไวรัสนี้จึงได้รับ

การตีความว่าเป็น “ผลผลิตของโลกาภิวัตน์” (Nancy, 2020) ที่ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อร่างกายของมนุษย์บางคน หากยังกระทบต่อชีวิตของมนุษย์ทุกคนไม่ทางตรงก็ทางอ้อมด้วย

การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่จนนำไปสู่โรคโควิด-19 ทำให้มนุษย์ตระหนักว่าวิวัฒนาการของชีวิตดำเนินไปท่ามกลางภัยคุกคาม เราทั้งหลายต่างถูกละทิ้ง (forsaken) ไว้ในโลกแห่งความไม่แน่นอนและเต็มไปด้วยความเสี่ยง ความเป็นจริงของไวรัสสะท้อนอาการสิ้นหวังที่ตกตะกอนของมนุษยชาติ ซึ่งรัฐทั้งหลายช่วยผ่อนคลายความกังวลด้วยการทำให้พลเมืองเกิดความเชื่อมั่นว่า ชีวิตของพวกเขาจะถูกทำให้เป็นปกติ (normalization) โดยมีเป้าหมายคือทำให้ประชากรได้ใช้ชีวิตของตัวเองอย่างเกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป (Garrison, 2013 ; Lightsey, 2017) ในด้านบวกอำนาจการเมืองแบบนี้ทำให้คนรู้สึกว่าการใช้ชีวิตของตนมีค่าและได้รับการปกป้อง ชีวการเมืองสร้างอิทธิพลในแง่บวกต่อการมีและใช้ชีวิต (Adams, 2017)

แต่ในด้านลบการใช้อำนาจการเมืองแบบนี้อาจนำไปสู่การตรวจสอบและควบคุมประชากรได้อย่างเบ็ดเสร็จโดยไม่เกิดการต่อต้าน เพราะประชากรส่วนใหญ่จะคิดถึงแต่ภัยคุกคามที่อยู่ข้างนอกโดยไม่ทันระวังการตรวจสอบที่ดำเนินอยู่ข้างในตลอดเวลา ความรู้ (ตลอดจนความเชื่อ) ทางการแพทย์คืออำนาจที่รัฐนำมาใช้เพื่อสร้างความชอบธรรมในการควบคุมร่างกาย อารมณ์ ความรู้สึก และความคิดของประชากร นับเป็นการกำกับควบคุมอย่างแยบยลตลอดเวลาในกิจวัตรประจำวัน โดยรัฐและบุคลากรทางด้านสาธารณสุขจะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานหรือเกณฑ์ปกติเพื่อใช้สำหรับคนทั่วไป คนที่ใช้ชีวิตแบบไม่มีรูปแบบสม่ำเสมอตามเกณฑ์ปกติจะถูกมองว่าเป็นพาหะนำโรค เหมือนคนที่เปิดประตูร่างกายของมนุษยชาติให้กองทัพไวรัสเข้ามาโจมตี ทั้ง ๆ ที่ไวรัสมีอยู่ทุกหนแห่งกระจายไปทั่วผืนโลกพร้อมกับเผ่าพันธุ์มนุษย์มานานแล้ว ส่วนพลเมืองที่ดีคือผู้ปฏิบัติตนตามเกณฑ์ปกติอย่างเคร่งครัด พลเมืองที่ใช้ไม่ได้คือผู้ละเมิดเกณฑ์ปกติเพราะเห็นแก่เสรีภาพส่วนบุคคล นโยบายที่ใช้ได้ผลดีคือการทำให้คนกลัวตายและอยากมีชีวิตอยู่ต่อ สร้างความเชื่อพื้นฐานว่าความตายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ถ้ารักษาเกณฑ์ปกติไว้ การสร้างพื้นที่แยกตัวตนเองปัจเจกเพื่อรักษาชีวิตของมวลรวมจะถูกพบเห็นเป็นเรื่องปกติ อัตลักษณ์ของกลุ่มท้องถิ่นจะได้รับการสร้างให้เข้มแข็งขึ้นไปพร้อมกับลัทธิชาตินิยม เพื่อพิทักษ์ชีวิตของประชากรอำนาจแบบชีวการเมืองสามารถกำหนดพื้นที่แห่งการแยกตัวทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ซึ่งถ้าผู้นำไม่เคารพหลักการสมดุลแห่งชีวการเมือง พื้นที่แยกตัวประชากรเพื่อรักษาชีวิตจะถูกทำให้เป็นพื้นที่กักขังชีวิตเพื่อรักษาอำนาจ ซึ่งนั่นจะส่งผลกระทบต่อด้านลบที่รุนแรงเป็นลูกโซ่ต่อไปอีก ความเป็นจริงของไวรัสในฐานะประสบการณ์ชุดคุณค่าจึงสะท้อนให้เห็นการใช้อำนาจแบบชีวการเมืองในหลายประเทศ อีกทั้งมีผลกระทบที่พุ่งต่อมาจากการใช้อำนาจแบบนี้ทั้งในด้านบวกและลบ ซึ่งเราสามารถสังเกตได้จากนโยบายของประเทศต่าง ๆ รวมทั้งของประเทศไทยด้วย

ยิ่งกว่านั้น เมื่อวิถีแห่งชีวอำนาจซึ่งวางอยู่บนสมมติฐานที่ว่าสุขภาพคือทุนพื้นฐานทาง การผลิตถูกนำมาผนวกเข้ากับแนวคิดเรื่องบุญในทางศาสนา ทำให้วิถีชีวิตแบบปกติใหม่มีแง่มุม เด่นชัดของการสนับสนุนการบำเพ็ญทานแบบไม่ต้องเดินทางหรือมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ให้กับ ผู้รับทำให้มนุษย์ได้รักษาสุขภาพกายใจ มีความอบอุ่นที่ไม่ถูกทอดทิ้ง ปลอดภัยจากโรค อีกทั้งยังได้ สะสมบุญทางสังคม แนวคิดเรื่องผู้ป็นสุข การแจกอาหารตามจุดจัดตั้ง ตลอดจนการตระเวนขับรถ แจกเงินหรือสิ่งของผ่านกระจก จึงเป็นส่วนหนึ่งของผลพลอยได้ทางสังคมของชีวอำนาจนำการเมือง ด้านบวกคือมนุษยชนจำนวนหนึ่งได้ฝึกฝนความกรุณาในใจของตน รับรู้ถึงความยากลำบากของผู้คนใน ภาวะโรคระบาดและให้การช่วยเหลือ ได้เพิ่มพูนความหมายด้านบวกให้แก่ชีวิตตนเอง ส่วนด้านลบ คือทำให้มนุษย์อีกจำนวนมากกลายเป็นคนโลภ เกียจคร้าน และฉกฉวยประโยชน์ส่วนเกินจากทาน ของผู้อื่น เส้นแบ่งระหว่างความมีกับความไม่มีถูกทำให้ชัดเจนมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำด้านฐานะ ทางสังคมได้รับการตอกย้ำให้หนักแน่นขึ้นอีก เหล่านี้เป็นต้น

สรุปผลงานวิจัย

จากการอภิปรายผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลหลายส่วนเข้าด้วยกัน นำมาสู่การสังเคราะห์เนื้อหาเพื่อสรุปและตอบคำถามข้างต้นดังนี้

ประการที่หนึ่ง ความเป็นจริงของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 แสดงถึงการมีอยู่จริงของ บางสิ่งทั้งในทางวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในมุมมองของวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ไวรัสตัว นี้คือโมเลกุลโปรตีน RNA ที่อยู่ก้ำกักระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต ในมุมมองของมนุษยศาสตร์ สายปรัชญาปรากฏการณ์วิทยา ไวรัสตัวนี้คืออัตลักษณ์ของปรสติจิวที่ถูกให้ความหมายว่าเป็นศัตรู ตัวกลางของมนุษย์ กองทัพไวรัสทำให้เกิดโรคระบาดและการเสียชีวิต แม้ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 จะเป็นอัตลักษณ์ของปรสติจิวที่มองไม่เห็นแต่ก็มีอยู่จริง โดยเราสามารถอธิบายสาเหตุ อากาการ และผลกระทบของมันในปัจจุบันบุคคลและสังคมได้

ประการที่สอง ความเป็นจริงของไวรัสในทางวิทยาศาสตร์คือข้อเท็จจริงทางกายภาพ ส่วนความเป็นจริงของไวรัสในทางปรากฏการณ์วิทยาคือประสบการณ์เชิงคุณค่า ความเป็นจริงทั้งสองชุดมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ขาด โดยความเป็นจริงของไวรัสทั้งสองชุดซ้อนทับ กันอยู่ในโลกแห่งการรับรู้ใบเดียวกัน ข้อเท็จจริงทางกายภาพของไวรัสเชื่อมโยงอยู่กับข้อเท็จจริง เกี่ยวกับชีวิตและความตายของมนุษย์ ความรู้สึกที่มีต่อข้อเท็จจริงเรื่องชีวิตและความตายสร้าง คุณค่าบางอย่าง หล่อหลอมจนเป็นประสบการณ์ชุดคุณค่าที่สามารถตัดสินใจทางจริยศาสตร์ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อข้อเท็จจริงของไวรัสถูกมองในมุมที่กว้างขึ้นและเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ของมนุษย์ ข้อเท็จจริงนั้นจะถูกแปรให้เป็นประสบการณ์ชุดคุณค่าที่สร้างผลกระทบได้อย่างรุนแรง ยิ่งกว่าข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์

ประการที่สาม สาเหตุแห่งการมีอยู่ของไวรัสในทางวิทยาศาสตร์เป็นไปตามกระบวนการวิวัฒนาการ คือสันนิษฐานว่าเกิดขึ้นจากความชื้นหรือน้ำเมือก ส่วนสาเหตุแห่งการมีอยู่ของ “อัตรลักษณ์ไวรัส” ในทางปรากฏการณ์วิทยาคือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับชีวิตที่เปราะบาง ความเจ็บปวดจากการเสพรู้ความตายอย่างต่อเนื่อง ความรู้ไม่เท่าทันการกลายพันธุ์ของไวรัส และสภาพไร้อำนาจของปัจเจกบุคคล

ประการที่สี่ อาการของไวรัสในทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดกับร่างกายมนุษย์จะคล้ายอาการของไข้หวัดในช่วงแรก แต่จะหนักขึ้นและเริ่มหายใจไม่ออกเมื่อเชื้อเข้าสู่ปอด ส่วนอาการของไวรัสในทางปรากฏการณ์วิทยาที่บังเกิดต่อชีวิตมนุษย์จะเป็นความกลัวอย่างไร้เหตุผลต่อสิ่งที่ไม่รู้จัก ความตื่นตระหนกภายใน การขาดความเชื่อมั่น ความหวาดระแวง การโยยหาความคุ้มครองด้านสุขภาพ ความรู้สึกสิ้นหวัง และการแสวงหาที่ยึดเหนี่ยวทางสังคม เป็นต้น

ประการที่ห้า ความเป็นจริงของไวรัสในทางวิทยาศาสตร์สร้างผลกระทบต่อร่างกายและชีวิตของปัจเจกบุคคล แต่ความเป็นจริงของไวรัสในทางปรากฏการณ์วิทยาสร้างผลกระทบต่อร่างกาย จิตใจ สังคม และการเมืองในระดับหมู่คณะอย่างกว้างขวาง ซึ่งผลกระทบเหล่านี้สามารถให้ค่าในทางจริยศาสตร์ได้ทั้งในแง่บวกและลบ อีกทั้งอาจสังเกตเห็นหรือไม่ก็ได้

ประการที่หก ผลกระทบของไวรัสผ่านมุมมองปรากฏการณ์วิทยาในทางสังคมที่เห็นชัดก็เช่นวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ ผลกระทบในทางเศรษฐกิจที่เห็นชัดก็เช่นการปิดประเทศและอัตราการว่างงานที่เพิ่มขึ้น แต่ผลกระทบของไวรัสในทางการเมืองกลับมองเห็นไม่ชัดเจน เพราะการใช้อำนาจแบบชีวการเมืองทำให้ประชากรรู้สึกว่าการมีชีวิตรอดและนโยบายความมั่นคงด้านสุขภาพเป็นเรื่องสำคัญกว่าเสรีภาพของพลเมืองและการถูกตรวจสอบควบคุมอย่างเจียบ ๆ โดยรัฐ

ประการที่เจ็ด ผลพลอยได้ของไวรัสผ่านมุมมองปรากฏการณ์วิทยาในทางสังคมที่เห็นชัดก็คือการประยุกต์วิถีชีวิตแบบปกติใหม่เข้ากับความเชื่อทางวัฒนธรรมเดิม เมื่อสุขภาพกลายเป็นทุนพื้นฐานทางการผลิต ชีวิตของเด็ก ๆ จึงต้องได้รับการปกป้องเป็นพิเศษ การเรียนออนไลน์จึงเป็นนโยบายที่ได้รับการส่งเสริมในวงการศึกษาระดับชั้น และเมื่อสุขภาพถูกนำไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางศีลธรรม การให้ทานแบบไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กันเช่นตู้ปันสุข จึงเป็นช่องทางเลือกที่น่าสนใจและกลายเป็นกระแสหนึ่งของสังคมที่แพร่กระจายไปอย่างง่ายตายและรวดเร็ว

ประการที่แปด โรคระบาดและความเป็นจริงของไวรัสในมุมมองปรากฏการณ์วิทยาทำให้สถาบันทางการแพทย์และสาธารณสุขกลายเป็นหน่วยงานสำคัญที่ทำงานร่วมกับรัฐในการใช้อำนาจแบบชีวการเมืองนำอำนาจการเมืองแบบเก่า อำนาจการเมืองแบบนี้มักปรากฏขึ้นในยามโรคระบาด แต่เนื่องจากมันสนับสนุนระบอบทุนนิยมได้เป็นอย่างดี เราจึงยังบอกไม่ได้ว่าภายหลังโรคระบาดยุติ

แล้วอำนาจการเมืองแบบนี้จะสลายไปหรือไม่ หรือว่าอำนาจแบบชีวการเมืองอาจปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่เหมือนไวรัสกลายพันธุ์เพื่อดำรงอยู่ในสังคมใหม่ได้ต่อไป

ประการที่เก้า แม้ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์จะก้าวไกลไปเพียงไร หรือแม้มนุษย์จะยกย่องการมีเหตุผลและสนับสนุนข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์มากแค่ไหน แต่เมื่อเผชิญหน้ากับความกังวลต่อสิ่งที่ไม่รู้จัก มนุษย์จำนวนมากจะยินยอมละทิ้งความหมายของชีวิตส่วนบุคคลเพื่อค้ำจุนอำนาจทางสังคมบางอย่างที่เชื่อว่าสามารถนำพาหมู่คณะไปสู่ความปลอดภัย แต่การทำเช่นนี้โดยปราศจากความรู้อะไรและการพินิจพิเคราะห์ถึงคุณภาพของอำนาจ ก็อาจทำให้มนุษย์สูญเสียความสามารถในการกำหนดความหมายให้แก่ชีวิตตนเองไปอย่างถาวร

ข้อเสนอแนะงานวิจัย

เนื่องจากบทความวิจัยนี้ต้องการนำเสนอภาพของความเป็นจริงชุดสำคัญ ๆ ของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 พร้อมอธิบายสาเหตุ อากา และผลกระทบของความเป็นจริงเหล่านั้น จึงอาจไม่ได้ลงรายละเอียดบางหัวข้อที่เกี่ยวข้องซึ่งเราสามารถทำการศึกษาวิจัยต่อไปได้อีกหลายเรื่องดังนี้

- 1) นอกจากความเป็นจริงของไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ 2019 สองชุดหลัก ๆ นี้แล้ว ยังมีความเป็นจริงชุดสำคัญอื่น ๆ ที่สามารถนำมาใช้อธิบายการมีอยู่จริงของไวรัสนี้ทั้งในด้านสาเหตุที่มา อากา ผลลัพธ์ และผลกระทบหรือไม่ หากมั่นใจว่าความเป็นจริงชุดอื่นนั้นจะมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับความเป็นจริงสองชุดนี้หรือไม่และอย่างไร
- 2) อากาแปลกแยกทางเหตุผลและความกังวลต่อสิ่งที่ไม่รู้ (anxiety) นำไปสู่ปัญหาสุขภาพในการแสวงหาความมั่นคงด้านสุขภาพหรือไม่และอย่างไร มีความย้อนแย้งระหว่างการมุ่งแต่แสวงหาวัคซีนทางสังคมกับการลดทอนความสำคัญของระบบภูมิคุ้มกันทางร่างกายหรือไม่
- 3) แม้การใช้อำนาจชีวการเมืองในยามโรคระบาดจะถูกมองว่าเป็นเรื่องปกติ แต่ผลกระทบของมันทั้งในด้านบวกและลบนั้นยังไม่พบว่ามีผู้ศึกษาอย่างจริงจังและเป็นระบบ รัฐควรมีขอบเขตแห่งการใช้อำนาจนี้แค่ไหนและยาวนานเพียงไร
- 4) เหตุการณ์การฆ่าตัวตายซึ่งดูเหมือนเกิดบ่อยครั้งขึ้นในช่วงเวลาปิดประเทศถือเป็นภาพสะท้อนหนึ่งของ “อากา” อันเกิดจากการรับรู้ความเป็นจริงของไวรัสในทางปรากฏการณ์วิทยาหรือไม่ และเป็น “ปฏิกิริยาโต้ตอบ” ต่อการใช้อำนาจแบบชีวการเมืองของรัฐด้วยหรือไม่ มันแสดงให้เห็นผลกระทบด้านใดจากความเป็นจริงใดของไวรัสตัวนี้
- 5) อำนาจแบบชีวการเมืองเป็นอำนาจทางการเมืองที่แตกต่างจากอำนาจการเมืองแบบเก่าอย่างไร หากมนุษย์ทุกคนมีชีวิตที่ประกอบขึ้นจากสารประกอบชีวเคมี อำนาจ

แบบชีวกการเมืองจะมีลักษณะพิเศษจากอำนาจการเมืองแบบอื่นที่กระทำโดยมนุษย์หรือไม่และอย่างไร ฯลฯ เหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างประเด็นคำถามที่สามารถสร้างหัวข้อต่อยอดความรู้ที่เกี่ยวข้องไปได้อีกมากมาย

รายการอ้างอิง

- ข่าวสดออนไลน์. (2563). *โควิด: ไวรัสกลายพันธุ์ 3 แบบ หวังเอาชนระบบภูมิคุ้มกันมนุษย์*. สืบค้นเมื่อ 11 เมษายน 2563, จาก https://www.khaosod.co.th/around-the-world-news/news_3930004
- ธีระศักดิ์ พัชรวินาส. (2563). *รู้เท่าทันวัคซีนไวรัส...กรณีโควิด 19*. สยามรัฐออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 16 พฤษภาคม 2563, จาก <https://siamrath.co.th/n/155644>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). *ขอให้เป็นอย่างจริง! ทีมวิจัย รบ. สหรัฐฯ พบไวรัสโควิด-19 อ่อนแอเร็วขึ้นเมื่อเจอแดดและความชื้น*. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563, จาก <https://mgronline.com/around/detail/9630000043216>
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2540). *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย (แก้ไขเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สยามรัฐออนไลน์. (2563). *หมอวิชัยยุทธเผยผลวิจัยจีน ระวัง!โควิดแพร่เชื้อในร้านอาหารติดแอร์*. สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2563, จาก <https://siamrath.co.th/n/149997>
- อนันต์ จงแก้ววัฒนา. (2563). *วิเคราะห์เจาะลึก ‘COVID-19’ กับนักไวรัสวิทยาเมืองไทย. จดหมายข่าว สวทช., 5(12)*. <https://www.nstda.or.th/th/all-newsletter/184/13083>
- WORKPOINT NEWS. (2563). *ถอดรหัสพันธุกรรมไวรัสโคโรนาในไทย พบ 3 กลุ่มสายพันธุ์ จากอุษัณและยุโรป*. สืบค้นเมื่อ 26 เมษายน 2563, จาก <https://workpointnews.com/2020/04/26/hereditary-coronal-virus-covid19/>

ภาษาอังกฤษ

- Adams, R. (2017). *Michel Foucault: Biopolitics and Biopower*. Retrieved May 12, 2020, from <https://criticallegalthinking.com/2017/05/10/michel-foucault-biopolitics-biopower/>
- Fehr, A. R., & Perlman, S. (2015). *Coronaviruses: An Overview of Their Replication and Pathogenesis*. *Methods Mol Biol.*, 2015(1282), 1-23.
- Foucault, M. (1998). *The Will to Knowledge*. London: Penguin Books.

- Foucault, M., & Others. (2020). Coronavirus and Philosophers. *European Journal of Psychoanalysis*. Retrieved April 24, 2020, from <https://www.journal-psychoanalysis.eu/coronavirus-and-philosophers/>
- Garrison, L. (2013). Biopolitics: An Overview. *The Anthropology of Biopolitics*. Retrieved May 12, 2020, from <https://www.anthropolitics.wordpress.com/2013/01/21/biopolitics-an-overview/>
- Harari, Y. N. (2020). The world after coronavirus. *Financial Times*. Retrieved April 29, 2020, from, <https://www.ft.com/content/19d90308-6858-11ea-a3c9-1fe6fedcca75>
- Hogan, C. M. (2012). Viruses. *Encyclopedia of Earth*. Edited by Draggan, S. Retrieved March 29, 2020, from <https://eol.org/docs/discover/viruses>.
- Lightsey, L. (2017). Biopolitics and Globalization. *Globalsouthstudies*. Retrieved May 12, 2020, from <https://globalsouthstudies.as.virginia.edu/key-concepts/biopolitics-and-globalization>
- Manson, M. (2019). *Everything Is Fucked: A Book About Hope*. New York: Harper.
- Ricoeur, P., Herman, D. J., & Morano, D. V. (1974). Phenomenology. *The Southwestern Journal of Philosophy*, 5(3), 149-168.
- Shereen, M. A., & Others, (2020). COVID-19 infection: origin, transmission, and characteristics of human coronaviruses. *Journal of Advanced Research*. Retrieved March 30, 2020, from <https://doi.org/10.1016/j.jare.2020.03.005>.
- Sokolowski, R. (2000). *Introduction to Phenomenology*. New York: Cambridge University Press.
- Tajouri, L. (2020). *What is a virus? How do they spread? How do they make us sick?* Retrieved March 29, 2020, from [Theconversation.com/what-is-a-virus-how-do-they-spread-how-do-they-make-us-sick-133437](https://www.theconversation.com/what-is-a-virus-how-do-they-spread-how-do-they-make-us-sick-133437).
- Villarreal, L. P. (2008). *Are Viruses Alive?* Retrieved March 29, 2020, from <https://www.scientificamerican.com/article/are-viruses-alive-2004/>
- World Health Organization. (2020). *The WHO Sent 25 International Experts to China and Here Are Their Main Findings After 9 Days*. Retrieved April 2, 2020, from https://www.reddit.com/r/China_Flu/Comments/fbt49e/the_who_sent_25_international_experts_to_china.